

Leidraad Procedure Grensoverschrijdend gedrag

1	Wat is grensoverschrijdend gedrag (GOG) in de opvang?	2
2	Waarom is een procedure grensoverschrijdend gedrag nodig?	3
3	Wat vraagt de regelgeving?	3
4	Hoe is de procedure opgebouwd?.....	4
5	Hoe maak je de procedure? Ondersteunende vragen	5
5.1	Acties bij preventie van grensoverschrijdend gedrag	5
5.2	Acties bij het opsporen van een vermoeden van grensoverschrijdend gedrag	6
5.3	Acties bij het aanpakken van grensoverschrijdend gedrag.....	7
5.4	Acties bij de nazorg na afloop van grensoverschrijdend gedrag.....	7
6	Enkele tips.....	8
7	Bijlage: werkdocument om een procedure op te maken.....	9

1 Wat is grensoverschrijdend gedrag (GOG) in de opvang?

Grensoverschrijdend gedrag (GOG) is elke situatie waarin een kind het slachtoffer is of dreigt te worden van bedreigingen of geweld door een persoon die aanwezig is in de kinderopvang (bijvoorbeeld: door medewerkers, gezinsleden, toevallige aanwezigen, stagiaires, andere kinderen ...). het gaat om situaties van (lichamelijke en emotionele) mishandeling, verwaarlozing en misbruik.

ENKELE VOORBEELDEN:

- *Olivia (1, 7 jaar) huilt. Ze wordt in een donkere kamer met de deur dicht gelegd, zodat het de rest van de groep niet stoort. De begeleider kijkt er verder niet naar om en laat het kind tot een uur huilen.*
- *Birkam (7 maanden) wordt toch ingebakerd te slapen gelegd, ondanks de uitdrukkelijke vraag van ouders dit niet te doen.*
- *Tijdens het middagmaal wordt Senne gedwongen om zijn bord leeg te eten. De begeleider roept dreigend: "Senne, houd op met treuzelen en eet je bord leeg! Je blijft zitten tot je bord leeg is!". Senne weigert. Hij moet aan tafel blijven terwijl de andere kinderen van tafel gaan.*
- *Renée (8 maanden) krijgt geforceerd eten tot ze kokhalst. Haar hoofd wordt bruusk naar het bord gedraaid en vastgehouden.*
- *Thomas (2 jaar) vraagt iets aan de begeleider. Hij wordt bij de arm gegrepen en bruusk opzijgezet. Hij valt. De begeleider snauwt 'dat hij niet met opzet moet vallen'.*
- *Arthur (2,6 jaar) plast in zijn broek. Als straf wordt hij hardhandig uitgekled. De begeleider zegt verwijtend 'Het is altijd hetzelfde met jouw. Was jezelf nu maar.'*
- *Lowyck (2 jaar) neemt een speeltje af van Senne. De begeleider reageert grof en zet hem hardhandig op een strafstoeltje. Lowyck wordt gedwongen om daar te blijven zitten (10 min.). Hij wordt genegeerd door de begeleider.*
- *Noah (1 jaar) verslikt zich. De begeleider schudt Noah hevig. Daarna neemt ze het bordje weg 'Nu zal je wel geen honger meer hebben.'*
- *Thomas speelt met poppen, verkleedt zich graag als prinses en knuffelt graag. Een begeleider maakt daar ongepaste opmerking in de aard van "Dat is toch spel voor meisjes, je bent toch geen 'homo' zeker.*
- *Een ouder verbiedt zijn/haar kind te spelen met een bepaald kind (omdat dit een kind is met andere huidskleur, uit een niet-traditioneel gezin komt, omdat....)*
- *Joan en Emilie spelen in het speelhuisje. Plots hoor je Emilie huilen. Joan is haar aan het betasten in de schaamstreek.*
- *Bilal (2 jaar) hoort buiten een grasmachine en zegt 'Kijk! Buiten. Papa!. De begeleider reageert smalend en zegt 'Ha, ha ik denk niet dat jouw papa het gras afrijdt. Die is daar te lui voor.'*
- *Vlak voor het middageten is Otila erg moe. Ze wrijft met de handen in de ogen en huilt. De begeleider reageert ongedurig en zegt met harde stem 'wat is er? Wat is er? Ik zeg het nog één keer. Je hebt een mond gekregen om te praten. Zeg mij... wat is er?'*
- *Een begeleider spreekt systematisch over 'onze bijter' als ze over Lowyck spreekt.*

Is er een grens overschreden? Dit is niet altijd zwart/wit, maar niets doen is geen optie. Uit je bezorgdheid als je twijfelt. Een procedure helpt hierbij.

2 Waarom is een procedure grensoverschrijdend gedrag nodig?

In de kinderopvang kan je in contact komen met grensoverschrijdend gedrag. Dit komt meestal onverwacht. Je weet niet hoe jij (of je collega's) zullen reageren. Jonge kinderen zijn ook kwetsbaar en hebben jouw hulp nodig.

Een procedure heeft de volgende doelstellingen:

- Je hebt op voorhand nagedacht wat en wanneer gedrag grensoverschrijdend is
- Je weet wanneer de procedure opgestart wordt. Je hebt de belangrijkste stappen genoteerd.
- Zo kan je beter grensoverschrijdend gedrag vermijden
- Zo kan je snel en correct handelen als er zich iets voordoet.

Het Doel = grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van kinderen **vermijden, detecteren** en **aanpakken**.

3 Wat vraagt de regelgeving?

- Je maakt een procedure grensoverschrijdend gedrag op maat van je opvang
- De procedure is schriftelijk
- De procedure is gekend bij alle medewerkers
- De procedure wordt minimaal vijfjaarlijks herzien. Hierbij ga je na of het doel van de procedure bereikt worden
- Elke ernstige situatie van grensoverschrijdend gedrag (bijv. een ernstig lichamelijk letsel zonder duidelijke verklaring) meld je zo snel mogelijk aan Opgroeien. Dit doe je bij je klantenbeheerder. In nood en buiten de kantooruren kan je ook bij de Kind en Gezin-Lijn terecht op 078 150 100

4 Hoe is de procedure opgebouwd?

Een goede procedure is bruikbaar en is kort. Ze bestaat uit vier luiken

 Voordat je aan de procedure start is het belangrijk na te gaan wat je als mogelijke situaties die zich in je voorziening kunnen voordoen en die je kan beschouwen als grensoverschrijdend gedrag. Besteed hier voldoende aandacht aan in je team. Bij die situaties kan je ook in team de ernst van het grensoverschrijdend gedrag proberen in te schatten. Je kan hiervoor bijvoorbeeld [het vlaggensysteem](#) gebruiken. Zo bouw je samen een visie uit van wat jullie precies onder grensoverschrijdend gedrag verstaan.

 TIP: Hoe maak je samen met je team een crisisprocedure op?
Laat elke begeleider een casus bedenken.
Bespreek de casussen in team. Wat is de beste manier van reageren?
Op deze manier zorg je voor een gedragen en gedeelde procedure!

5 Hoe maak je de procedure? Ondersteunende vragen

5.1 ACTIES BIJ PREVENTIE VAN GRENDOERSCHRIJDEND GEDRAG

Streven naar een open communicatie met kinderen, ouders en medewerkers: een algemeen preventief klimaat

- Is er ruimte voor kinderen om assertiever te (leren) zijn?
- Kan een kind “neen” zeggen in je voorziening?
- Hoe krijgen de kinderen de ruimte om problemen te uiten?
- Hoe zorg je ervoor dat ouders zaken bespreekbaar kunnen maken?
- Kennen de medewerkers het belang van het delen en bespreken van hun bezorgdheden en op welke manier wordt hier ruimte voor gecreëerd?

Alert zijn voor signalen

- Zijn de signalen van grensoverschrijdend gedrag zijn gekend bij medewerkers? Je kan hiervoor [Bijlage 2 in deze brochure](#) gebruiken.
- Herkennen medewerkers signalen van grensoverschrijdend gedrag bij kinderen, medewerkers, gezinsleden en (toevallige) aanwezigen?
- Hoe worden bezorgdheden over grensoverschrijdend gedrag besproken?

Steun en begeleiding bieden aan medewerkers: draagkracht bevorderen

- Hoe wordt de draagkracht van medewerkers in de opvangvoorziening bevorderd?
- Zijn er regelmatig overlegmomenten waar ook het handelen ten aanzien van kinderen besproken wordt?
- Hoe worden concrete probleemsituaties besproken?
- Is er tijd en ruimte om gevoelens te uiten in een sfeer van acceptatie en discretie?
- Is er een visie rond grensoverschrijdend gedrag uitgeschreven en wordt die regelmatig besproken met alle betrokkenen (het team, de ouders,...)?
- Is de visie gemakkelijk beschikbaar voor alle betrokkenen?

Zorgen voor een vertrouwenspersoon

- Wie is binnen de voorziening de vertrouwenspersoon waar ouders en medewerkers terecht kunnen? Is het voor iedereen duidelijk waarvoor je bij deze persoon terecht kan? Dit kan bijv. de huisarts zijn.
- Zijn de contactgegevens en manier van contacteren gekend? Ook bij ouders en medewerkers?

Samen werken met sociale- en welzijnsorganisaties uit je buurt (ondersteunend netwerk)

- Met welke organisaties kan je samenwerken? (vb. vertrouwenscentrum kindermishandeling (VK), CLB, Lokale politie, lokale arts, regionaal ondersteuner)
- Kan je concrete afspraken maken met deze organisaties hoe ze je kunnen bijstaan bij vragen of in geval van nood? Heb je hun contactgegevens direct bij de hand?

De procedure grensoverschrijdend gedrag leeft in je opvang-locatie

- Is de procedure gemakkelijk beschikbaar voor alle betrokkenen?
- Kennen de medewerkers de verschillende stappen in de procedure en kunnen ze deze toepassen?
- Op welke manier worden medewerkers betrokken in het verder uitwerken, concrete afspraken maken en evalueren van deze procedure?
- Hoe worden nieuwe medewerkers op de hoogte gebracht en ingewerkt?

5.2 ACTIES BIJ HET OPSPOREN VAN EEN VERMOEDEN VAN GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG

Gegevens verzamelen

- Verzamel je gegevens zo objectief mogelijk. Het is niet je taak om 100% zekerheid te krijgen, wel is het je taak om zorgen te onderbouwen en stappen te zetten als je ongerust bent.

Met wie wordt de bezorgdheid gedeeld?

- Wie verzamelt gegevens, en hoe?
- Met wie worden de verzamelde gegevens en bezorgdheid besproken? Kan je ook een ondersteuner raadplegen? Heb je de contactgegevens bij de hand?
- Hoe ga je tewerk als de verantwoordelijke of organisator de vermoedelijke dader is?

Aanpak van een vermoeden van grensoverschrijdend gedrag

- Wie roept alle betrokken partijen rond tafel voor een gesprek?
- Concretiseer wie deze gesprekken voert, wie deelneemt aan het overleg en met wie de verzamelde gegevens besproken worden: Denk bijv. aan partners zoals
 - melding aan organisator
 - contact opnemen met [Vertrouwenscentrum Kindermishandeling](#)
 - gesprek met ouders van het kind
 - gesprek met het kind
 - gesprek met vermoedelijke dader
 - gesprek met betrokken medewerkers
 -
- Zo'n gesprek is niet gemakkelijk. Laat je bijstaan door je vertrouwenspersoon.

Er is een verschil tussen een vermoeden van grensoverschrijdend gedrag en vastgestelde feiten. Bij een vermoeden ga je op zorgzame wijze info verzamelen en delen. Bij vastgestelde feiten wordt dadelijk opgetreden om het grensoverschrijdend gedrag te stoppen. In de praktijk zit je vaak in een 'grijze zone'. De dader ontkent vaak en het zijn vaak feiten die je moeilijk kan vastpakken. Dat maakt dat je in een 'woord-wederwoord'-situatie zit. Bij twijfel reageer je vanuit het belang van het kind! Ook als feiten nog niet bewezen zijn onderneem je best zo snel mogelijk actie.

5.3 ACTIES BIJ HET AANPAKKEN VAN GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG

Aanpak van een feit van grensoverschrijdend gedrag

- Feit melden aan je klantenbeheerder (noteer de contactgegevens in de procedure, zo vind je die snel terug) en de organisator van de opvang
- Neem een beslissing t.a.v. de vermoedelijke dader (op non-actief stellen, afschermen van de kinderen, extra begeleiding en steun bieden,)
- Neem contact op met [Vertrouwenscentrum Kindermishandeling](#) (VK) en volg hun advies op
- Neem contact op met politie (afhankelijk van advies VK en beslissing ouders)
- Neem contact op met je vertrouwenspersoon en je ondersteuner

Het crisiscommunicatieplan volgen

- Communiceer zorgzaam naar alle medewerkers rond de situatie en de genomen stappen (met respect voor de privacy)
- Communiceer zorgzaam naar alle ouders rond de situatie en de genomen stappen (met respect voor de privacy). Wie brengt de ouders op de hoogte? Op welke manier breng je de ouders op de hoogte? Waar bevinden zich de contactgegevens? Wat als ze niet bereikbaar zijn?
- Welke andere betrokkenen (bijv. partners in de buurt) moeten op de hoogte gebracht worden?
- Hoe kan je bereikbaar zijn voor bijvoorbeeld ouders, medewerkers met vragen?
- Welke info, doorverwijzing en ev. externe hulpverlening is nodig?
- Hoe ga je (eventueel) de pers te woord staan?
- Biedt een opvangalternatief voor ouders en kinderen. Zorg dat je een netwerk hebt van opvanglocaties waar je in nood terecht kan.
- Hoe (en wie) communiceer je het resultaat van het gerechtelijk onderzoek? Wat als het vermoeden van GOG terecht was? Wat als het vermoeden van GOG onterecht was?

5.4 ACTIES BIJ DE NAZORG NA AFLOOP VAN GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG

- Hoe het welzijn van de betrokken kinderen, ouders opvolgen en verbeteren, wie kan je hierbij ondersteunen?
- Hoe ga je de nazorg van de (betrokken) medewerkers organiseren?
- Hoe ga je zorgen voor jezelf?
- Hoe ga je de aanpak van de situatie van GOG evalueren en de procedure indien nodig bijsturen? Wie wordt hierbij betrokken? Op welke manier wordt een evaluatie georganiseerd? Wie herwerkt, indien nodig, de procedure? Hoe worden herwerkingen gecommuniceerd naar alle betrokkenen?

6 Enkele tips

- ① Ben je op zoek naar **signalen** om grensoverschrijdend gedrag te **herkennen**? Lees [de brochure 'Grensoverschrijdend gedrag'](#)
- ② Wil je **verder verdiepen** in de procedure grensoverschrijdend gedrag, volg dan [de digitale Leermodule](#) van Opgroeien.
- ③ Zorg dat duidelijk is wat in jouw voorziening verstaan wordt onder grensoverschrijdend gedrag. **Omschrijf** bijvoorbeeld mogelijke **situaties** die zich in je voorziening kunnen voordoen en die je kan beschouwen als grensoverschrijdend gedrag.
- ④ Wil je in team een visie en **beleid op grensoverschrijdend gedrag** uitwerken en verder oefenen op concrete situaties? Op de [webstek 'Grenswijs'](#) vind je heel wat oefeningen en tools
- ⑤ Een vaak voorkomende misvatting is dat de procedure grensoverschrijdend gedrag gaat over **situaties van misbruik in de thuissituatie** van een kind. Verontrusting in de thuissituatie valt NIET onder de procedure, maar net als elke goede burger moet je deze situaties wel signaleren. Ben je verontrust kan je [op de site van Opgroeien meer info](#) vinden.
- ⑥ Het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling heeft een **handig Stappenplan** voor kinderdagverblijven opgesteld: [Aanpak van verontrusting en vroeg-detectie kindermishandeling](#). Opgroeien heeft dit schema omgevormd tot [het ABC- stappenplan](#). Beide stappenplannen richten zich op verontrusting in de thuissituatie, maar zijn met minimale aanpassingen ook perfect bruikbaar in situaties waar een vermoeden is van grensoverschrijdend gedrag. Bekijk dus zeker deze stappenplannen. Hang het stappenplan dat het meest geschikt is in je ruimte. Bespreek het regelmatig met collega's.
- ⑦ Een procedure is **een levend document**. Bekijk regelmatig of de verschillende stappen nog OK zijn. Zeker na een situatie van grensoverschrijdend gedrag is het belangrijk je procedure te herbekijken en indien nodig te verbeteren. Let zeker op het volgende:
 - Zorg dat de contactgegevens up to date zijn
 - Bepaal met welke regelmaat je de procedures evalueert.
 - Noteer wie de evaluatie doet.
 - Leg vast op basis van welke gegevens je de evaluatie doet. Bijv. Een overzichtslijst met aantal en soort situaties van GOG per jaar, ...
 - Bepaal wie verbeterpunten voorstelt, wie deze goedkeurt en wie de procedure zal aanpassen.
 - Pas de versienummer (de datum) van je procedure aan na een evaluatie. Dat is handig, want regelgevend moet je sowieso minimaal vijfjaarlijks je procedure herzien.
- ⑧ Ben je op zoek naar tips om **grensoverschrijdend gedrag aan te pakken**. [Lees dit artikel](#) en bespreek het met je collega's.
- ⑨ Voor het opmaken van je procedure kan je [dit werkdocument](#) gebruiken. Je vindt het ook in bijlage.

Specifieke vragen of een foutje opgemerkt? Contacteer Mentes vzw

 infopunt@mentesvzw.be

 02 757 96 90

7 Bijlage: werkdocument om een procedure op te maken

Zie de volgende bladzijden of [surf naar de webstek van Opgroeien](#).

WERKDOCUMENT PROCEDURE GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG

Naam en contactgegevens voorziening:

Deze procedure dateert van:

Deze procedure wordt:

- jaarlijks
- 2-jaarlijks
- 3-jaarlijks
- 4-jaarlijks
- 5-jaarlijks

Geëvalueerd door:

De evaluatie gebeurt op basis van:

.....
.....
.....
.....

Eventuele aanpassingen van de procedures worden goedgekeurd door:

.....

PROCEDURE GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG

Doel: Grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van kinderen vermijden, detecteren en aanpakken.

Een situatie van grensoverschrijdend gedrag is elke situatie waarin een kind in relatie tot een persoon die aanwezig is tijdens de kinderopvang, slachtoffer is of dreigt te worden van bedreigingen of geweld.

Omschrijf mogelijke situaties die zich in je voorziening kunnen voordoen en die je kan beschouwen als grensoverschrijdend gedrag:

.....

.....

.....

.....

Preventie doen we door

Actie	Wie	Opmerking

Detectie doen we door

Actie	Wie	Opmerking

Een **vermoeden** van grensoverschrijdend gedrag **aanpakken** doen we door

Actie	Wie	Opmerking

Een **feit** van grensoverschrijdend gedrag **aanpakken** doen we door

Actie	Wie	Opmerking

Nadien zetten we volgende stappen

Actie	Wie	Opmerking